

Nepředmětnost a „Umgreifendes“

V druhé přednášce o „Rozumu a existenci“, nadepsané „Das Umgreifende“ (*Vernunft und Existenz*, 1935, v Holandsku) hned v druhém odstavci Jaspers píše: „Um in das, was wahr und wirklich sei, den reinsten Blick zu gewinnen, der sich durch keine Fesselung an ein Besonderes festhalten und durch keine bestimmte Atmosphäre trüben lassen möchte, muß der Mensch denkend in den weitesten Umfang des Möglichen zu dringen suchen.“ (6759, S. 35.) V této větě jsou jakoby soustředěny všechny obtíže až rozpory, které mi jsou zřejmé a přímo nápadné zejména proto, že jsem se právě je pokoušel nějak překonat svým pojetím „nepředmětnosti“. Nejprve se zmíním o tom, s čím souhlasím (resp. co jsem schopen si vyložit zcela pozitivně i v kontextu vlastního myšlení): to je důraz na poznávání toho, co je „pravé a skutečné“ (wahr und wirklich). Ne všechno, co je skutečné, je zároveň tím „pravým“; a na druhé straně nic „pravého“ nemá smysl ani váhu, není-li to „skutečné“. Ovšem tady je nutno hned něco velmi závažného dodat: míníme-li „skutečnost“ jako něco již uskutečněného („realizovaného“), pak nic takového nemůžeme právem považovat za plně „pravé“: mezi tím, co je nebo co bylo kdy uskutečněno, a tím vskutku „pravým“ je vždy rozdíl, distance a přímo napětí. A to nás vede k důležité otázce: jaká je vlastně skutečnost toho „plně pravého“, s kterým vždy musíme kriticky srovnávat vše, co bylo uskutečněno („realizováno“)? A v čem je taková „pravost“ založena, resp. čím je nesená? A jak se k ní můžeme svou myslí vztahovat? Nebo se snad ona musí spíše vztahovat k nám? Možná měl Jaspers právě něco takového na mysli, když onu větu končil zvýrazněným poukazem na „nejširší rozsah možného“ (der weiteste Umfang des Möglichen). A tedy: platí tu ona tradiční, ale velmi problematická dichotomie toho, co je „pouze“ možné, na rozdíl od toho, co je vskutku skutečné? Jaký je rozdíl mezi pravými a nepravými možnostmi? Jaký vztah má k rozdílu mezi možnostmi skutečnými a neskutečnými?

(Písek, 140504-2.)